

Badania nad kulturami zarodków mieszańcowych porzeczki czarnej uzyskanych w wyniku krzyżowania oddalonego

Agnieszka Golis, Stanisław Pluta, Edward Żurawicz
Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa, Skierniewice

Study on an embryo culture of black currant hybrids obtained as a result of distant hybridisation

Summary

The subjects of this study were embryos obtained from 22 crossing combinations in the course of distant hybridisation. No embryos were obtained from the following three interspecific hybridisations: Siewka K1 x Josta, Siewka K1 x Czereszniwa and Captivator x Josta. Seeds obtained from these combinations did not hold endosperm, but yielded watered liquid. In the remaining hybridisations, a high percentages of visible embryos increased considerably, especially at the torpedo-shaped stage. An addition of kinetin (1 mg/l) to the media had a better impact on plant regeneration from embryos than the addition of BA (0,5 mg/l). Depending on the study, up to 83,7% of exposed embryos in the media started to grow and develop under the influence of kinetin.

Key words:

Ribes, embryo culture, interspecific hybridization.

Adres do korespondencji

Agnieszka Golis,
Instytut Sadownictwa
i Kwiaciarnictwa,
ul. Pomologiczna 18,
96-100 Skierniewice;
e-mail:
agolis@insad.isk.skierniewice.pl

1. Wstęp

Hybrydyzacja oddalona, polegająca na krzyżowaniu oddalonych taksonomicznie roślin należących do innych gatunków, jest często wykorzystywana w hodowli twórczej w celu poszerzenia zmienności genetycznej. Potomstwo uzyskane z takich krzyżowań ma szansę dziedziczyć pożądane cechy obojga rodziców. Nie zawsze jednak jest możliwe otrzymanie z takich krzyżowań

roślin potomnych ze względu na istnienie barier krzyżowalności (1). Jednym z efektów ich występowania jest zamieranie zarodka mieszańcowego podczas embriogenezy (2).

Część z barier można pokonać stosując techniki *in vitro*. Jedną z nich jest izolowanie niedojrzałych zarodków i hodowanie ich na sztucznych pożywkach (3).

Celem badań było określenie warunków, w jakich można otrzymać mieszańce oddalone z rodzaju *Ribes* w kulturach *in vitro* oraz poznanie biologii rozwoju zarodka w poszczególnych kombinacjach krzyżowań. Określono optymalny termin izolacji zarodków, przeprowadzono obserwacje stadiów rozwojowych oraz zbadano wpływ kinetyny i BA (6-benzyloaminopuryna) na prawidłowy wzrost i rozwój zarodków.

2. Materiały i metody

Przedmiotem badań były potencjalne zarodki z 22 kombinacji krzyżowań z rodzaju *Ribes* (tab. 1). Kontrolę stanowiły zarodki z wewnątrzgatunkowej kombinacji Titania x Bona.

Tabela 1

Wykaz kombinacji krzyżowań oddalonych wykonanych wiosną 1999 r. przeznaczonych do izolacji zarodków

Kombinacja krzyżowań	Układ krzyżowań
Titania x Bona (kontrola)	p. (porzeczka) czarna x p. czarna
Nr 10 SCRI x Niesłuchowski	p. czarna x agrest
Ben Sarek x Niesłuchowski	p. czarna x agrest
Czereszniwa x Nr 239	p. czarna x p. czerwona
Czereszniwa x Josta	p. czarna x porzeczkoagrest
Ben Tron x Niesłuchowski	p. czarna x agrest
Siewka K1 x Josta	agrest x porzeczkoagrest
Captivator x Titania	agrest x p. czarna
Captivator x Josta	agrest x porzeczkoagrest
Captivator x <i>R. oxycanthoides</i>	agrest x dziki gatunek
Captivator x Nr 10 SCRI	agrest x p. czarna
Titania x Niesłuchowski	p. czarna x agrest
Titania x Josta	p. czarna x porzeczkoagrest
Titania x Nr 239	p. czarna x p. czerwona
Titania x <i>R. sanguineum</i>	p. czarna x dziki gatunek
Titania x <i>R. aureum</i>	p. czarna x dziki gatunek
Titania x <i>R. glaciale</i>	p. czarna x dziki gatunek
Titania x <i>R. oxycanthoides</i>	p. czarna x dziki gatunek
Titania x Captivator	p. czarna x agrest
Titania x Rodneus	p. czarna x p. czerwona
<i>R. aureum</i> x Czereszniwa	dziki gatunek x p. czarna
Siewka K1 x Czereszniwa	agrest x p. czarna

Zarodki izolowano w sześciu terminach po zapyleniu (39,44,52,60,70 i 80 dzień). W czasie izolacji prowadzono obserwacje fazy rozwoju zarodka oraz liczone nasio-

na z zarodkami w stadium torpedy. Średnio izolowano około 30 zarodków w każdym terminie i dla każdej kombinacji pożywek.

Izolowane zarodki do momentu pojawienia się pierwszego liścia wzrastały na szalkach Petriego, na stałej pożywce White'a (4) z dodatkiem 20 g/l sacharozy i 6 g/l agaru oraz w zależności od kombinacji – kinetyny (1 mg/l) lub BA (0,5 mg/l). Następnie przenoszono je na mostki bibułowe na pożywkę płynną MS (5) bez dodatku regulatorów. Kulturę prowadzono w fitotronie w temperaturze 23°C, przy oświetleniu 3000 lux i 16-godzinnym fotoperiodzie.

3. Wyniki i dyskusja

3.1 Rozwój zarodka w poszczególnych kombinacjach krzyżowań

Przeprowadzone obserwacje wykazały duże zróżnicowanie wśród genotypów pod względem stadium rozwoju, w którym występuje zarodek (tab. 2). W standardowej krzyżówce wewnątrzgatunkowej maksymalna liczba zarodków w stadium torpedy, w którym zarodek ma największą szansę rozwoju, zachodził przed 44 dniem po zapyleniu. W krzyżowaniach międzygatunkowych etap ten pojawia się później i jest to w większości przypadków 52 dzień. Na podstawie badań prowadzonych na roślinach z rodzaju *Ribes* przez innych autorów (3) i uzyskanych przez nich wyników wykazano, że w kombinacji wewnątrzgatunkowej *Ribes nigrum* rozwój zarodka zaczyna się od 36-38 dnia i w ciągu dwóch dni przechodzi on stadium sercowate, a następnie przybiera stadium torpedy. Zarodki innych gatunków z rodzaju *Ribes* zaczynają swoje różnicowanie od 32 dnia (*R. glossularia*) do 52 dnia (*R. americanum*).

Tabela 2

Procentowy udział nasion z zarodkami w stadium torpedy

Kombinacja krzyżowań	Dzień po zapyleniu				
	39	44	52	60	70
I	2	3	4	5	6
Titania x Bona (kontrola)	39	97,6	98	98,2	98,8
Nr 10 SCRI x Niesłuchowski	0	0	59,5	92,4	92
Ben Sarek x Niesłuchowski	0	0	59,5	88,6	93,3
Czereszniwa x Nr 239	0	83,4	96,4	93,7	100
Czereszniwa x Josta	0	0	34	38	27,6
Ben Tron x Niesłuchowski	0	0	72,4	89,3	94,9
Captivator x Titania	0	0	0	6,4	41
Captivator x <i>R. oxycantoides</i>	0	0	12,5	85,8	100
Captivator x Nr 10 SCRI	0	0	0	0	29
Titania x Niesłuchowski	0	31,2	66,7	77,8	50
Titania x Josta	0	66,7	54,2	70,2	50,5
Titania x Nr 239	0	73,7	94,4	92,3	100

1	2	3	4	5	6
<i>Titania</i> x <i>R. sanguineum</i>	0	42,3	68,8	95,4	100
<i>Titania</i> x <i>R. aureum</i>	0	0	93,7	brak owoców	brak owoców
<i>Titania</i> x <i>R. glaciale</i>	0	6,5	89,9	100	92,3
<i>Titania</i> x <i>R. oxycanthoides</i>	0	89,1	68	87,5	100
<i>Titania</i> x Captivator	0	14,7	87,5	90,6	96,2
<i>Titania</i> x Rodneus	0	63,2	95,7	92,7	95,7
<i>R. aureum</i> x Czereszniwa	0	0	–	–	–

W wyniku zapyleń roślin: Siewka K1 x Josta, Captivator x Josta i Siewka K1 x Czereszniwa nie stwierdzono występowania zarodków. Nasiona były bez bielma i wypełnione wodnistym płynem.

3.2. Stadium zarodka a jego dalszy rozwój

Zarodki w stadium globularnym umieszczone na pożywce nie podejmowały wzrostu i nie otrzymano z nich zregenerowanych roślin. Nieliczne zarodki w stadium sercowatym również słabo regenerowały, wykazywały one oznaki podjęcia wzrostu, ale ostatecznie obumierały. Inni autorzy (6,7) podają, że hodowanie zarodków wyizolowanych we wczesnym stadium rozwojowym jest skomplikowane i mało efektywne. Największą liczbę zarodków podejmujących wzrost uzyskano w grupie stadium torpedy. Wahała się ona w zależności od kombinacji krzyżowań od 35 (*Titania* x *R. oxycanthoides*) do 77,5% (nr 10SCRI x Niestuchowski).

3.3. Okres izolacji zarodków

Największy procent zarodków podejmujących wzrost obserwowano w grupie izolowanych w 52 dniu po zapyleniu. Rośliny wyprowadzone z zarodków pochodzących z tego terminu charakteryzowały się szybszym wzrostem niż z terminu wcześniejszego. Procent uratowanych zarodków w grupie izolowanych po 60, 70 i 80 dniach od zapylenia malał. Prawdopodobnie zmniejszanie szans na uratowanie zarodka w tym okresie jest związane ze zmianą jego stanu fizjologicznego. Zwiększoną syntezę inhibitorów i przechodzenie nasion w stan spoczynku obserwowały w tym okresie Batygina i Vasilyeva (1987).

3.4. Obecność regulatorów w pożywce

po dodaniu do pożywki kinetyny (1mg/l) stadium rośliny z pierwszymi liśćmi otrzymano, w zależności od badanej kombinacji krzyżowań w 33,3 do 83,7% wyizolowanych zarodków. Przy dodatku BA (0,5 mg/l) procent uzyskanych roślin był znacz-

nie mniejszy i kształtował się od 13 do 50%. Zaobserwowano, że rośliny poddane działaniu kinetyny były wyższe niż na pożywce z dodatkiem BA.

3.5. Zregenerowane rośliny

Całkowicie zregenerowane i przystosowane do warunków *in vivo* rośliny otrzymano z następujących krzyżowań: Titania x Bona (48 szt.), Titania x Josta (54), Titania x Rodneus (14), Titania x *R. glaciale* (23), Titania x *R. sanguineum* (8), Titania x *R. oxycanthoides* (11), Czereszniawa x Josta (13), Ben Tron x Niesłuchowski (12), Nr 10SCRI x Niesłuchowski (5).

Tabela 3

Wpływ hormonów roślinnych na wzrost i rozwój zarodków utrzymywanych w warunkach *in vitro*

Kombinacja krzyżowań	Kinetyna (1mg/l)		BA (0,5 mg/l)	
	a	b (%)	a	b (%)
Titania x Bona	40	32 (80)	60	23 (38,3)
Nr 10SCRI x Niesłuchowski	49	41 (83,7)	54	27 (50)
Czereszniawa x Nr 239	53	40 (75,5)	43	21 (48,8)
Titania x Nr 239	47	39 (83)	25	7 (28)
Bez Tron x Niesłuchowski	64	28 (43,7)	42	8 (19)
Titania x <i>R. sanguineum</i>	33	11 (33,3)	23	3 (13)
Titania x Rodneus	24	12 (50)	69	21 (30,4)
Captivator x Titania	37	19 (51,3)	18	6 (33,3)

a – liczba wyłożonych zarodków,

b – liczba zarodków podejmujących wzrost.

4. Podsumowanie

1. Istnieje możliwość uzyskania zarodków mieszańcowych w obrębie rodzaju *Ribes* przy zastosowaniu techniki *in vitro*.

2. Optymalnym stadium izolacji zarodka dla rozwoju i dalszej regeneracji jest stadium torpedy a dniem do jego izolacji 52 dzień po zapyleniu.

3. Liczba zregenerowanych zarodków zależy od stosowanych hormonów, w przypadku kinetyny – 83,7%, a w przypadku BA – 48,8%.

Literatura

1. Michalik B., (1996), Praca zbiorowa: *Zastosowanie metod biotechnologicznych w hodowli roślin*, red. Michalik B., Drukpol, Kraków, 36-49.
2. Zenteler M., (1990), *Plant Sci.*, 9, 267-279.
3. Stanys V., Shikshnianas T., Staniene G., (1994), *Norwegian Journal of Agricultural Science*, 9, 95-104.
4. White P. R., (1943), *A handbook of plant tissue culture*, J. Cattell., Lancaster Pa.
5. Murashige T., Skoog F., (1962), *Physiol. Plant.*, 15, 473-479.
6. Reubenbauer T., Müller H. W., (1985), *Ogólna hodowla roślin*, PWN, Warszawa 1985.
7. Batygina T. B., Vasilyeva V. E., (1987), *Botanicheskij zhurnal*, 72(2), 155-161.